

Onderzoek Alcohol & Zwangerschap

Laatst gewijzigd: 22 augustus 2007. Bestelnummer: U2007.11

Onderzoek naar de alcoholvoorlichting door verloskundigen en het alcoholgebruik van zwangere vrouwen

Introductie

Alcoholgebruik tijdens de zwangerschap kan leiden tot negatieve gevolgen voor het (on)geboren kind. Schadelijke gevolgen kunnen zowel optreden bij kinderen van moeders die zwaar drinken als bij moeders die matig ofwel sociaal aanvaardbare hoeveelheden drinken (STAP, 2005). Bij een hoge dosering is het risico verhoogd dat bij een kind de aangeboren afwijking en de specifieke kenmerken van FAS (Foetaal Alcohol Syndroom) optreden. De Gezondheidsraad (2005) concludeert dat er geen veilige ondergrens bestaat voor alcoholgebruik tijdens de zwangerschap en adviseert dan ook dat de nulnorm gehanteerd wordt: helemaal geen alcohol. Dit advies is door STAP en de FAS Stichting gedurende twee jaar landelijk verspreid. Om in kaart te brengen hoe het nu in Nederland staat met de voorlichting die verloskundigen geven over alcohol is door de Universiteit Twente, in opdracht van STAP, een onderzoek uitgevoerd onder 100 verloskundigen en 100 zwangere vrouwen (De Laat, 2007). Uit het onderzoek blijkt dat weinig tijd wordt besteed aan alcoholvoorlichting tijdens zwangerschapscontroles en dat een groot deel van de ondervraagde zwangere vrouwen drinkt.

Methode & Respondenten

Door middel van literatuuronderzoek en een kwalitatief vooronderzoek onder verloskundigen zijn twee onderzoeksinstrumenten ontwikkeld, een vragenlijst voor zwangere vrouwen en een vragenlijst voor verloskundigen. Zwangere vrouwen zijn via verschillende zwangerschapsinstellingen benaderd en zijn gevraagd een vragenlijst in te vullen. Vragen zijn gesteld over diverse aspecten van hun alcoholgebruik en van de door hen ontvangen voorlichting over alcohol. In totaal hebben 100 zwangere vrouwen deelgenomen aan het onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 31 jaar. Dit komt overeen met de gemiddelde leeftijd van de totale Nederlandse zwangere populatie (CBS, 2005). Het overgrote deel (99%) van de respondenten was samenwonend (gehuwd 63% en ongehuwd 36%). Een ruime meerderheid van de vrouwen was hoogopgeleid; 76% had een afgeronde HBO opleiding of hoger,

17% had MBO en 6% had Havo/VWO. Gemiddeld waren de vrouwen 31 weken zwanger en voor 79% was dit hun eerste zwangerschap. Verloskundigen zijn zowel via email als telefonisch benaderd voor medewerking aan het onderzoek. In totaal hebben 100 verloskundigen geparticipeerd aan het onderzoek en hebben op een internetpagina de vragenlijst ingevuld. Verloskundigen zijn gevraagd naar o.a. demografische kenmerken, houding ten opzichte van alcoholgebruik tijdens de zwangerschap en de voorlichting die zij geven. De verloskundige was gemiddeld 10 jaar werkzaam in het vak en had een gemiddelde leeftijd van 36 jaar. In januari 2006 zijn er 1.531 eerstelijns verloskundigen. Er zijn 466 verloskundigenpraktijken; solo- (15%), duo- (19%) en groepspraktijken (66%). De kenmerken van de verloskundigen in dit onderzoek komen overeen met de Nederlandse verloskundige populatie (Muysken et al, 2006).

Resultaten onderzoek:

Alcoholgebruik zwangere vrouwen

Van de vrouwen drinkt 88% alcohol in de periode voordat zij zwanger willen worden. Uit het onderzoek blijkt dat ruim tweederde (67%) van de vrouwen met een zwangerschapswens alcohol blijft drinken. Van de vrouwen die stoppen met drinken, stopt 55% op het moment dat zij ontdekt dat zij zwanger is. Aangezien dit na gemiddeld 5 weken is, kan in de eerste kritieke periode van de ontwikkeling van de foetus al ernstige schade zijn aangericht door alcohol.

Bijna de helft van zwangere vrouwen heeft alcohol gedronken

Van de ondervraagde vrouwen heeft 46% wel eens gedronken tijdens de zwangerschap en 32% geeft aan niet te zijn gestopt met het drinken van alcohol tijdens de zwangerschap. De gevonden percentages van zwangere vrouwen die alcohol drinken tijdens de zwangerschap is daarmee te vergelijken met de 35-50% schatting uit het rapport van de Gezondheidsraad (2005). De vrouwen die zwanger willen worden, drinken gemiddeld ongeveer vier glazen per week en 35% drinkt 5 of meer glazen per week oplopend tot 10 glazen. Vrouwen die zwanger zijn, maar nog niet bij de verloskundige zijn geweest drinken gemiddeld 3 glazen per week. Opvallend is

dat 32% van deze groep vrouwen 5 of meer glazen per week drinkt. Gedurende de gehele zwangerschap wordt gemiddeld tussen de 1 en de 2 glazen per week gedronken, waarbij een aantal vrouwen 3 tot 4 glazen alcohol per week drinkt en in de laatste maanden 5 tot 6 glazen per week.

Inschatting verloskundigen van alcoholgebruik door zwangere vrouwen

Verloskundigen schatten in dat 87% van de zwangere vrouwen volledig stopt met het drinken van alcohol tijdens hun zwangerschap. Wel geven verloskundigen aan dat zij vermoeden dat vrouwen vaak niet eerlijk zijn over hun alcoholgebruik en dat het alcoholgebruik onder zwangere vrouwen veel hoger ligt dan wordt aangegeven in de verloskundigenpraktijk.

Kennis risico's alcoholgebruik beperkt

Onder zwangere vrouwen is de kennis over alcoholgebruik tijdens de zwangerschap gemeten. In totaal zijn tien stellingen voorgelegd waarvan aangegeven moest worden of deze waar of niet waar zijn. De stellingen gingen onder andere over matig alcoholgebruik, het Foetaal Alcohol Syndroom, bruin bier tijdens het geven van borstvoeding en het gevolg van alcoholgebruik op de vruchtbaarheid van de man en vrouw. Iedere kennisvraag is door de meerderheid van de zwangere vrouwen goed beantwoord. Echter, ruim 1 op de drie vrouwen (36%) is van mening dat af en toe een glaasje alcohol geen kwaad kan tijdens de zwangerschap en 17% denkt dat alleen regelmatig en veel drinken blijvende schade kan veroorzaken. Bijna eenderde (32%) is in de veronderstelling dat bruin bier goed voor de productie van moedermelk is. Iets minder dan eenderde van de zwangere vrouwen heeft alle kennisvragen goed beantwoord.

Alcohol nauwelijks besproken tijdens zwangerschapscontroles

Verloskundigen zijn de gangbare gezondheidsprofessionals voor ongecompliceerde zwangerschappen en spelen een belangrijke rol in de voorlichting over gezondheidsaspecten met betrekking tot de zwangerschap. Hoewel de verloskundige aangewezen wordt als de belangrijkste informatiebron over alcoholgebruik tijdens de zwangerschap, blijkt alcohol een nauwelijks besproken onderwerp tijdens de zwangerschapscontroles. Uit de enquête onder zwangere vrouwen blijkt dat verloskundigen in het intakegesprek gemiddeld 1 tot 2 minuten aan alcoholgebruik besteden. Van de respondenten geeft 11% aan helemaal geen alcoholvoorlichting te krijgen van hun verloskundige. Iets meer dan de helft (55%) geeft aan het advies te hebben gekregen

helemaal geen alcohol te drinken. In de vervolfgesprekken wordt er, een enkele uitzondering daar gelaten, niet meer op teruggekomen.

Verloskundigen vermoeden dat alcoholgebruik hoger ligt dan wordt aangegeven

Het merendeel van de verloskundigen (88%) geeft aan hun cliënten te adviseren helemaal geen alcohol te gebruiken tijdens de zwangerschap, 9% doet dit niet en 3% antwoordt neutraal (niet eens/niet oneens). Verloskundigen vermoeden dat het alcoholgebruik onder zwangere vrouwen veel hoger ligt dan wordt aangegeven in het intakegesprek. Ondanks dit vermoeden wordt er door de verloskundigen niet verder op ingegaan of later op teruggekomen. Door middel van een open vraag is gevraagd hoeveel tijd verloskundigen bereid zijn te besteden aan alcoholvoorlichting. Een vaak gegeven antwoord is 'zoveel als nodig is'. Echter, omdat hun cliënten bijna nooit aangeven te drinken is er volgens de verloskundige niet meer tijd nodig. Van de verloskundige geeft 10% aan te weinig tijd te hebben om alcoholvoorlichting te geven en 17% denkt dat zwangere vrouwen alcoholvoorlichting niet belangrijk genoeg vinden om tijd aan te besteden.

Conclusies

- Het alcoholgebruik wordt niet aangegeven door zwangere vrouwen en verloskundigen schatten het alcoholgebruik van hun cliënten niet goed in.
- Alcohol is een nauwelijks besproken onderwerp tijdens zwangerschapscontroles.
- 67% van de vrouwen met een zwangerschapswens drinkt alcohol, gemiddeld 4 glazen per week.
- Bijna de helft (46%) van de zwangere vrouwen geeft aan tijdens de zwangerschap alcohol te hebben gedronken.
- 32% van de vrouwen die weten dat zij zwanger zijn blijft bewust alcohol drinken.
- Een groot deel van de vrouwen die stopt met drinken, stopt pas in gemiddeld de 5^e week.
- Er is een gebrek aan kennis van matig alcoholgebruik; ruim 1 op de 3 vrouwen denkt dat af en toe een glas alcohol tijdens de zwangerschap geen kwaad kan.

Bronnen:

- CBS (2005). *Statline*. URL: <http://statline.cbs.nl/StatWeb>.
- De Laat W.J. (2007). Als het maar gezond is... Een onderzoek naar de rol van de verloskundige in alcoholvoorlichting aan zwangere vrouwen. Universiteit Twente. In publicatie.
- Gezondheidsraad (2005). Risico's van alcoholgebruik bij conceptie, zwangerschap en borstvoeding. Den Haag: Gezondheidsraad, 2005; publicatie nr 2004/22.
- STAP (2005). Factsheet Alcohol & Zwangerschap. Samenvatting van recente literatuur over de gevolgen van alcoholgebruik bij zwangerschap en borstvoeding. Utrecht:STAP.
- Muysken J, Kenens RJ, Hingstman L. Cijfers uit de registratie van verloskundigen – peiling 2006, Nivel 2006.